

Тема уроку: Концтабори та масове знищення людей на захоплених нацистами територіях. Голокост

Стікер 4. Бабин Яр

ДЖЕРЕЛО 1. Оголошення. Вересень, 1941 р.

«Наказується всім жидам міста Києва і околиць зібратися в понеділок 29 вересня 1941 року до год. 8 ранку при вул. Мельника–Доктерівський (коло кладовища).

Всі повинні зібрати з собою документи, гроші, білизну та інше. Хто не підпорядкується цьому розпорядженню, буде розстріляний. Хто займе жидівське мешкання або розграбує предмети з тих мешкань, буде розстріляний.»

ДЖЕРЕЛО 2. Зі спогадів Євгенії Подольської, яка пережила Голокост

І ось по цьому схилу гори як почали цих людей зганяти, били по ногах, по -голові, прикладом, батогами. І крики такі, лемент... стояв зверху такий великий кулемет на коліщатках, на верху гори, а люди так нижче, й зганяли всіх їх, і з боків автоматники, якщо хтось тікатиме.

[...] І пам'ятаю, як мама кричить: «Кім кіндерлах, кім, кім!» – «Швидше-швидше!». І ми опинилися в тилу у всіх зігнаних людей, народу було дуже багато, а ми останні, замикаючі. Це нам поталанило. І в купу, на коліна, нас били по головах. Таке творилося, що це неймовірний жах. А потім почав строчити цей кулемет. Ці кулі, які потрапляли на ту стінку, вони були як вогники, от так. І на мене летіли, наближається свист, сильно за вухами свистить, сильно, це кулі свистять, а я все нижче прилягаю. І бризки від інших, видно, коли потрапляло комусь, бризки від інших, кров... І що робити? Я тут же вирішила виповзти. І я так виповзла, і думаю собі, все одно гинути, намагатимуся відповзти... такий був жах, то якась жінка раптом танцювала й співала пісню «Їх фір майн тохтер...». І з дівчинкою вона була, але я розумію, що вона, напевно, збожеволіла. То якийсь старий здійняв так високо руки, він був у чорному вбранні, й тоді хмари сильні були. Мені здавалося, що він дотягнувся до хмари, він кричав, це так близько було, він кричав: «Гот ви бисти!». Народ був так наче зігнутий весь, і раптом начебто з-під когось, з-під низу вискочив, чи то це був хлопчик, чи то дівчинка, не знаю. Дитина, так близько років 5-ти, такий ось, і почав так – ніжки розставив і по цих трупах почав стрибати, а потім він страшно закричав, таким ось сильним голосом, і теж упав. [...] Я дивилася на цей жах і ... І я почала повзти вниз... це ж була ніч, і освітлювали так навколо... я повзу-повзу, а потім чую так за вухами свистить сильно, я тоді, не рухаючись, прилягала до землі, мені здалося, що я вгрузла в землю... раптом мене помітив німець і попрямував у мій бік... Я не думала про себе, мені все хотілося, я тільки думала, що все ж рано чи пізно закінчиться війна, я повинна розповісти, що зробили з людьми. Мені здавалося, що ніхто ніколи не дізнається. І я як би несла цю звістку. Так я пішла...

Назустріч пам'яті. Навчально-методичний посібник до фільму про Голокост в Україні «Назви своє ім'я»

ДЖЕРЕЛО 3. Зі спогадів Іди Белозовської, Київ

Діти залишились зі мною ще на шість днів, на шість днів продовжили їм життя. Усі ці шість днів вони не відходили від мене, тримаючись з обох боків за низ моєї сукні, вони не грали, ніщо не могло розважити їх. Вони дивились невинними очима, не розуміючими, що таке життя і що таке смерть, і питали: «Тітко Іда, але скажи, мама ж повернеться, скажи, що повернеться! Коли вона прийде?». Вони мовчали, і їхні очі наповнювались сльозами, вони плакали мовчки. Плакати голосно не можна було, могли почути люди, і це стало б для всіх нас загибеллю.

Я не плакала, я рухалась автоматично, наче я була дерев'яна, я заспокоювала їх і вмовляла, що скоро скінчиться, і мама повернеться. У моїй голові кружляли жахливі думки. Чому моя дитина тільки наполовину має право жити? Я поки що можу жити, оскільки вони хочуть зберегти мати для мого сина і їхнього онука, а мене, дорослу, легше сховати. Чим же завинили ці малі діти, де взяти для них життя? Чоловік ходив до всіх наших знайомих – росіян, з якими можна було поговорити, він просив і благав, щоб вони врятували бодай одну дитину, але всі намагання були марними, кожен боявся за своє життя.

А. Подольський. Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні / Навч. посібник. – К.: “Сфера”, 2009.

ДЖЕРЕЛО 4. 3 показань німецького інженера Германа Ф. Гребе

«...приїхали машини, в яких знаходилися жінки і діти різного віку, [...] їм наказали роздягнутися... Люди робили це без жодного крику чи плачу, [...] потім вони збиралися сім'ями для того, щоб попрощатися... Батько тримав за руку сина, десятирічного хлопчика. Хлопчик намагався стримати сльози. Батько показував на небо, ніжно дивився на сина, намагався щось йому пояснити...»

А. Подольський. Уроки минулого: Історія Голокосту в Україні / Навч. посібник. – К. “Сфера”, 2009.

ДЖЕРЕЛО 5. Думка історика

Знищення українських євреїв було організовано по-різному в різних регіонах розчленованої окупантами України. Окремі частини підпорядковувалися певним адміністративно-командним структурам та державам-союзницям Німеччини (Румунія, Угорщина). Однак у всіх цих регіонах більшість населення складалася з українців, і, незалежно від характеру місцевого режиму, значну частку співучасників цих злочинів, рятівників, очевидців і, звичайно, жертв становили теж українці.

Слід зазначити, що більше 22% українських євреїв (близько 340 тис. осіб) вивезли до таборів смерті на території Польщі, передусім у Белжець, а також Собібор, Майданек, Аушвіц-Біркенау (Освенцим). Певна кількість євреїв з України, які змогли евакуюватись у 1941 р. до Росії (здебільшого на Північний Кавказ), загинули там від рук нацистів, котрі оволоділи цими територіями 1942 р. Водночас, на окупованих теренах України гітлерівці знищували євреїв, привезених сюди з інших країн. Понад 70% євреїв України було розстріляно, близько 22% убили газами, приблизно 5% (здебільшого в румунській зоні окупації) загинули в гетто і таборах від голоду та хвороб.

І. Я. Щупак “Уроки Голокосту в українській історичній науці та освіті: від нарративу до осмислення й постановки суспільного питання про покаяння”